

Mikel Zarate

**UTOPIAREN
FANTASIAN**

Fitxategi hau “liburu-e” bildumako alea da,
liburu elektronikoen irakurgailurako prestatua.

Liburu gehiago eskuratzeko:

<http://armiarma.com/liburu-e>

Iturria:

<http://www.mikelzarate.com/utop.htm>

Egileari buruzko informazioa:

<http://zubitegia.armiarma.com/?i=241>

Utopia bat

Liburu hau inprimategian zegoelarik, Mikel Zarate-
ren heriotzaren berri zabaldu da Euskal Herriaren
zehar.

Azkenekoz, Txillardegik Donostiako Igeldoan bere
nobela presentatu zuen egunez ikusi ginen elkar. Ez
ginen oso lagunak, oso kontatuak dira elkar ikusiriko
paradak, baina azken ikustaldian, idazle multzo abiga-
rratu hartan denekin zuen hitzegin beharra, denei zien
zerbait adierazi beharra; presa zuen Mikelek, agian
bere sortearen susmoa zuen. Baserrian, bere jaiote-
txean, erretiraturik zegoela esan zidan -*stress* dela-
koa edo bizitza murrizt honen dardarizoa- eta lau
eskueskribu argitaratu gabeak zituela, lau.

Handik hiru egunetara artu nuen «Utopiaren...»
eskueskribua.

Atari gisa bere liburuari hitz bi jartzeko eskatu
zidan. Prologoak eta gainerako ataka gaiztoko ihardun
zaratatsuegiak alboratzeko promesa egina nuen nik,
bide zihorregi batetan beingoz eta halako batek osti-
katu ninuen eskeroz, baina Igeldoko arratsalde harta-

ko gonbersazioaren gogorazioa datorrit honat, zor dizkiot hitz bi.

Utopiaz, ihardun genuen beste solasen artean eta bere liburuaren tankeraz galdetzerakoan geure arteko Utopiazalerik, nonbratuena aipatu nion.

-«Ze arraio! Hi ere Monzonen bideetan habiatu haiz!»

-«Nik ez diat utopia konkreto batetaz idazten. Euskal Herriak utopiaz duen beharretaz baino».

Eta Mikel Zaratek, eta Monzonek -biak beren erara- arrazoi balute? politikaren arlo mendekaitza utziaz gero, ikusmirara dedikatua naiz, eta handik honera ibilia naiz mitinetik-mitinerara, eta Anoetako kantoiean hala entzun nion Monzoni honoko esaera hausart hau: «Euskadi, utopiaren lurra da, utopiaren seme gara gu!».

Bueno, eta finean zer da, historiaren habiada? utopiaren egarria baino. Eta hogeitamar urterekin, zenbait Utopia gisa mihazkatu ondoren eszeptizismoren udaizkena iastatzen hasia naizen neronek, Mikel Zaratek adierazten zidan kezkak kilimatzen hasia nau berriro -berriro diot, zeren kristotik Lenninera honoko honek ugariak izan ditu, utopiazko premiak-.

Kintanak *Behin batean* izeneko desutopia bat idatzi zuen. Amets gaiztoa zen hura, burlaz hartu zuen zenbaitek, asarre bizienaz gehienek, baina hura ere amets bat zen, amets gaizto eta gogangarria bat. Geroz Euskal letretan ez du beste inork Utopiaren bidea ibili eta orain -postumoki esan behar-. Zarate datorkigu utopiaren haizeaz oreatuta.

-«Berrogei urte eta gero hau!». Postura bat da, eta nahiko fatalista dena esateko. «Berrogei urte eta orain ZER!» galdetu beharrean konstatazio triste batetan pausatzen da zenbait euskaldun. Beste zenbait berriz, utopiazale aitortzen da. Autapen bat da; arrixkutsua baina iraultzailea oso -oraindik iraultzaz diardugu... -Iraultza utopiaren atzaparraren puntan dago.

Razionalistatzat geure burua jotzen dugunok -presuntzio bat, beste edozein bezain errespetagarria-ametsaren lur dudagarria kezkatu ohinkadatu izan ohi dugu, baina ausarta behar da izan arrazoi hau ere historikoa, eta beraz ilusio bat dela jabetzeko.

Milaka urte iraun duen Euskal Herri honek, zer nahi dela espero behar badu, ametsaren eskutik espero beharko du. Herri xipi bat gara, zapaldua. Erroak agirian ditugu; sustraiak intenperie latzanean, baina

geure herriak badu arnas bat sakonetik, premiatik, iraun guratik datorkiona, eta arnas horren kategoriak ez dira agian arrazoinamentu otzarenak, bihotzkada ikaratuarenak baizik. Etorkizunarekiko hauzia, amets eta utopia bilakatzen ditugu, edo eta arrazoinik ez digute emanen, ez dugu ukanen. Mugak jarri behar dizkiogu Euskal Herriari, utopiaren muga ausartak. Borondatearen desmugak.

Agian, Monzonek du historiaren zentzua. Agian.

Honela atxeman dut M. Zarateren utopiaren hai-zea Donostian, mila bederatzireun eta hirorogeitahemeretzi garren urteko ABERRI EGUNEAN.

Luis Haranburu-Altuna

Utopiaren fantasian

Zure
nire
gure
iraun
gogo
hilezkor
zapaldu
hertsi
itoaren
garraisia
idazten
duzu
dut
dugu
barrezka
negarrez
eten
gabeko
hitz
jario
zoli

mailukari
dardartien
luzadura
luzez
iraun
gogoaren
iraun
gogo
iraultza
guztien
sutegi
duzun
dudan
dugun
utopiaren
fantasean
etsipen
odolduaren
zorabiozko
tristura
larriaren
amets
ero
fenixtuen

bozkario
mozkortuan
ezinaren
eginaren
egoeran
luzatuz
luzatuz
luzatuz
mendez
mendeko
eskubide
zapalduen
sustraien
indarraren
bultzadaz
utopiaren
fantasia
koloretsu
dantzarian
lilurazko
ikuskitun
bilakatu
zaizun
zaidan

zaigun

zure

nire

gure

lehengo

oraingo

geroko

zure

nire

gure

itsasozko

mendizko

leku

ezlekutua

lekutasun

oso

bete

sendoz

behin

betiko

zure

nire

gure

lekuan

lekutu
dadin
zure
nire
gure
gutasunaren
betikotasunez.

Utopiaren eragina

Guk ez genekien kakoa zer zen. Kakorik zegoenik ere ez.

Behean, zemento gainean uzten genituen, tolesturik, gure kaiku gorri, berde ta zuriak.

Bide bidean, jendearen hankapetan uzten genituen.

Sorki zaharrak bezala zapaltzen zituen jendeak. Eta izurrez bete. Eta lohi lohi egin.

Egun batean, kako bat margoztu zuen norbaitek orma zuri zuri batean. Gero kaiku bat kakoan zintzilik.

Behetik jaso, ta gure kaikuak jarri genituen, orduan, orman pintaturiko kaikuaren gainean. Baina berehalaxe erori ziren zemento gainera.

«Jakina: kako marraztuetan kaiku marraztuak bakarrik eskegi daitezke», pentsatu nuen. «Noski! Egin ditzagun kako horren antzeko harrizko, oholezko ta burdinazko kakoak!», pentsatu zuten nire lagunek.

Kako asko egin genuen ta pozez geunden. Puskatu egin zizkiguten ta tristuraz geunden. Egin ta desegin, harriaro, burdinaro, zementoaro..., kakoa zer den

ba dakigu orain. Ta berriak egiten ari gara gure kai-
kuak eskegiteko.

1979: Haurraren urtea

Magnetofoi berritsuz inguraturik dago haurra zementozko kaiolan, zeluloidezko eguzkia, itsasoa, loreak, abereak, txoriak... ikusten. Plastikozko andra-kila bat du besartean. Txikleka ahoan.

Gurasoen, maisuen, apaizen, medikuen, alkateen, kapatazen, katedratikoen, diputatuen, gobernadoreen, gotzainen, ministroen, lehendakarien bakarrizketa klitxetuaren trumoi hotsa entzuten du egunero, gauero, etxean, eskolan, elizan, kalean, haurtzaindegian.

Txorien alaitasunez abestu nahi du haurrak. Abereak bezala jauzika ibili. Loreen usain eta koloreen lilura sentitu, eguzkiaren argitasun distiratsuan, itsaso urdin dantzariaren kulunkan, haizearen igurtzien askatasunean... Baina ezin.

Haurtzaindegiko neskato txiro itsusi totalak irribarre gozoa egin dio bihotzaren negarretan.

Haur gizajoa! Haur laztana! Tximino drogatu! Robotño kuttuna!

Gabonetako fantasia

1) Musika leun bat entzuten da. Errepikaren doinua har daiteke horretarako.

2) Musika entzuten den bitartean, poetaren aho-tsa entzuten da: *«Mozkorraren zorabiozko kaiolan dago poeta. Koktel desgizatu bat edanarazi diote Gabon jaietako zorion agurren lelo etengabez: hauts, ke, gas, polbora ta odolezko koktela.*

Bi malko distiratsu ditu kantari begietan. Malkoen kolore dantzan Gabonetako fantasia bat. Fantasia mingotsean bozkariozko itxaropenaren guraria, bakezko askatasunaren ametsa».

3) Musikaren hegadan, kantatzen hasten da poeta:

a)

Ilunaren tristura
txabola hotzean,
bakardade mindura
haurrak bihotzean.

Bakarrik haur larria...,
ondora sagua,
sagua ta erbia,
txakur ta katua.

«Neguko ilunetan
kale ta baserri,
haur baten negarretan
dator Eguberri.
Abereen pozetan
haurra irribarrez,
maitasun ametsetan
poeta negarrez.»

b)

Katuak buztan leunez
du haurra laztantzen,
begi argitasunez
iluna uxatzen.
Txakurrak musuen suz
berotzen du haurra,
hortz zorrotzez uxatuz
gauaren beldurra.

«Neguko ilunetan
kale ta baserri,
haur baten negarretan
dator Eguberri.
Abereen pozetan
haurra irribarrez,
maitasun ametsetan
poeta negarrez.»

d)

Irrintzi gozo alaiz
sagua kantari,
kantuz sikatu nahiz
negarra haurrari.
Erbiak dantzaz dio
ematen adore,
haurraren bozkario
itxaropen lore.

«Neguko ilunetan
kale ta baserri,
haur baten negarretan
dator Eguberri.

Abereen pozetan
haurra irribarrez,
maitasun ametsetan
poeta negarrez.»

4) Berriz ere, hasierako musika leuna entzuten da. Eta zorion agurrak musikaren barnean: «Zorionak!», «Eguberri zoriontsuak!», «Aintza zeruetan Jainkoari eta bakea lurrean gogo oneko gizonei!», «Urte berri on!». Esaera berdintsuak hiru-lau hizkuntzatan oihukatuz ere buka daiteke Gabonetako fantasia hau.

«Umeen zentzuna»

(Nire utopiako euskal telebistan ikusiriko komedia barregarri ta negargarria)

Bilboko edozein kale bazterretan.

Kotxeak, autobusak, trolebusak, mikrobusak ba doaz, ba datoz, gelditu gabe. Jendea ba doa, ba dator, gelditu gabe.

Gelditu egin da, denda baten aurrean, mutiko batekin doan andre bat. Dendako luna ederrean «*iViva 1979! Zorionak!*», irakur daiteke.

Kotxe bat ere gelditu egin da andrearen eta mutikoaren ondoan. Kantu bat entzuten da kotxe barruan.

*Umeen zentzuna
etxean,
kalean
entxuna.
Elkarrizketaren
poz eta hasarre
barrearen negar
negarraren barre.*

A1: Aitortxo! Zer? min egiten al dizue orain ere oinetakoak?

a1: Bai.

A1: Non egiten dizue, ba, min?

a1: Hemen.

A1: Atzeko aldean?

a1: ¡Ay, que me haces daño!

A1: Ondo estutu gabe duzu ta..., jakina, tirrin tarran, min egin behar. Zaude geldi! Kordel menge-lok... Lehen erosi duzun tebeoa non utzi duzu, ba? Galdu?

a1: Dut hemen.

A1: Ez galdu gero! Ea orain minik egiten dizuen. Orain ez, ezta?

a1. Ez.

A1: Hale! Goazen!

a1: Amatxo!

A1: Zer?

a1: Nahi dut ura.

A1: Ura nahi duzu orain ere? Oraintxe puntuan ez duzu edan ala? Beti ura edaten egon beharra! Txizalarrria ere etorriko zaizu laster. Itxaron! Gero edango duzu etxean. Hortxe, hor goiko dendan, Olatzentzat jantzi berritxo bat erosi ta behingoan joango gara etxera...

a1: Jo! Gero ez. Nahi dut ura orain.

A1: Neuk ere bai. Eta zera ere bai. Zer uste duzu, ba? Bilbon bazter guztietan daudela iturriak? Ta ez gara tabernara joango ur eske!

a1: Jo...!

A1: Ene! Begira, Aitortxo! Begira nor datorren han: osaba Julen... Eta izeko Garbiñe ta Estitxu zure lehen-gusina ere ba datoz Julenekin. Nora ote doaz? Julen!! Julen!!! Eeee! Buenos días, trío! Creí que nos habíais vuelto sordos...

B1: Es que con tanto ruido, chica...

A1: ¿Qué tal estáis? Tanto tiempo sin veros...

B2: ¡Edurne! ¿Cómo estás?

A1: Bien, gracias a Dios. Zer, Aitortxo? Musutxo bat ere ez izeko Garbiñeri?

B1: Kaixo, Aitortxo! Ea musutxo bat. Mutil handia hazi zara gero! Nolako mutikotzarra dagoen...

A1: Bai, ia aitaren bestekoa da. Estitxori ere eman musu bat, eta osaba Juleni ere bai.

B1: Ta zuk zer, Estitxu? Eman zuk ere musu bat izeko Garbiñeri.

A1: Pero ¡qué chicarrona se ha hecho ésta! ¿Cuántos años tiene ya?

B1: Los años pasan volando, chica. Va a hacer siete el mes que viene. Pero ¿qué me cuentas? ¿Qué

tal las vacaciones? Lo habréis pasado bomba en Zarauz, ¿no? Estitxu! Nora zoaz hortik? Kontuz kotxeekin! Etorri hona!

B2: Zer esan dizu amak, Estitxu?

b1: Ya voy.

A1: Zu ere, Aitortxo, geldi hemen e! Pues..., sí. Hemos pasado muy bien las vacaciones. La pequeña, Ikerne, estuvo un poco malucha durante dos o tres días. Pero, gracias a Dios, no fue nada. Y ¿vosotros? Me dijeron que no volvíais hasta la semana que viene. No sé quién me lo dijo.

B1: Sí. Normalmente solemos venir a finales de setiembre. Pero nos avisaron anoche que Kepa estaba en el hospital con la cabeza rota y...

A1: ¿Kepa...? ¿Qué Kepa?

B2: Sí, mujer. El del piso de enfrente. No te acuerdas aquel que, estando tú un día en nuestra casa, vino a preguntarme...

B1: Le tienes que conocer a la fuerza. Uno alto...

A1: ¡Ah! Ya caigo. Ya sé, ya sé quién es. Pero oye, espera... Ese Kepa ¿no es uno que tiene entradas, con bigote, muy guapo él...

B2: Claro que sí. El mismo.

A1: Pero ¿cómo es posible eso?

B1: No te entiendo, chica. Posible ¿qué?

A1: Pues ya sabéis que anteayer se casó, por fin, mi amiga, la de la oficina.

B1: ¿Cati?

B2: Se casó ¿eh? Ya era hora.

A1: Sí. Después de haber andado tantos años con ese... Aitortxo! Nora zoaz? Zer nahi duzu? Karamelo bat?

a1: Ez da esaten *karamelo*. Esaten da *gozoki*.

A1: Oraintxe erosiko dizut... Pues como te iba diciendo, se casó por fin. Y después de la boda nos fuimos a la sala de fiestas Dantzaleku y allí le vi precisamente a ese Kepa, que, por cierto, estuvo bailando todo el tiempo con una rubia imponente. Allí le vi, sí.

B1: Lo que pasó fue que también le vio su mujer, y con un jarrón chino que había en la sala...

A1: Ya, ya. Claro. Pobre Kepa.

B2: Además... Baina zer dela ta zaude negarrez orain, Estitxu? E?

b1: Me ha pegado Aitortxo.

B1: Euskaraz, Estitxu!

b1: Jo dit Aitortxo niri.

A1: Aitortxok jo zaitu? Aitor! Hona arin! Ez duzu entzun ala? Zergatik jo duzu zure lehengusina, oker

horrek? Beti jendea jotzen baino besterik ez al dakizu zuk?

a1: Me ha querido quitar el tebeo.

b1: Es mentira. Yo no te he querido quitar el tebeo.

a1: ¡Sí me has querido quitar!

A1: Ta jo egin behar izan duzu?

B2: ¡Hale! Ez negarrik egin, Estitxu.

A1: Ez zaitez hain bihurria izan, Aitortxo, ta utzi tebeoa orain Estitxuri. Zuk nahiko denborarik izango duzu gero etxean hori ikusteko. Eman Estitxuri.

a1: Quiero ver ahora.

A1: Zer?

a1: Nahi dut ni irakurri.

A1: Gero irakurriko duzu. Ekarri hoan! Hartu, Estitxu. Gero Aitortxori emango diozu berriro ezta?

b1: Bai.

A1: ¡Jesús! ¡Qué críos! No te dejan ni hablar.

B1: Ya sabes, Edurne, lo que son los críos. A ésta no le faltan tebeos en casa, pero... No sé ni cuántos tiene. Irakurri, bai, baina ez apurtu tebeoa gero, Estitxu? Entzun duzu?

b1: Ez dut apurtuko, ta emango dut gero Aitortxori.

A1: Aitortxo! Belarriondoko bat ematen badizut eman, ikusiko duzu. Lehenengo Estitxu negarrez ipini ta orain zeu ere negarrez ezta? Mizkatu hori...

B2: No le pegues, ipor Dios!, al crío.

B1: Déjale, Edurne.

A1: Es que me saca de quicio. Ya verá como va a espabilar dentro de poco, cuando vaya a la ikastola.

B1: Sí. Esta también tendrá que espabilar. Las andereños no serán como nosotras. Allí tendrán que andar más formales.

B2: Ya lo creo que sí.

A1: Yo creo que para éstos las vacaciones... Aitortxo! Isilduko zara, mesedez! Zer da hau gero! Kale erdian arrantzaka... Aitatxok ez dizu gitarrarik erosiko.

a1: Yo no quiero pegar la guitarra.

A1: Baina guztiz maketotu zara ala?

a1: Ni ez dut nahi ikutu guitarra.

B1: Ez egin negarrik, Aitortxo, zu mutil handia zara ta. Beste tebeo bat erosiko dizut oraintxe.

a1: Ni nahi dut Estitxurena... Da hori neurea. Erosi amatxok niri...

B1: Vamos a comprarle otro tebeo a Estitxu, Julen.

A1: No hacemos carrera con éstos. ¡Qué pareja!

B1: ¿Cuándo comienzan las clases?

A1: Me parece que el día quince.

B1: Aitortxo habla muy bien el euskara, ¿verdad?

A1: Sí. El euskara de ahora es mucho más puro y más bonito que el nuestro.

B1: Claro, como ahora aprenden en las ikastolas...

Telebista arrotza puskatzen

Ur berdin ezberdinaren
lamia kantu lotiaren kulunkan
su berdin ezberdinaren
sorgin dantza xarmanta
gau berdin ezberdinaren
basajaun altzo zabalean...,
berrogei neska,
hogetamar mutil
kanta kantari,
kontu kontari,
dantza dantzari
landa apatzaren
ihintz hozkirrian
betiko telebista
berdin ezberdina ikusten,
gure telebista sortzen,
telebista arrotza puskatzen,
telebista arrotza puskatzen,
telebista arrotza puskatzen...

Zemento ta burdina artean lore bat irribarrez

Haserre bizitan egongo da Andoni batzarrera joan ez naizelako. Goiak eta beheak joko ditu. Ziur. Baina zer egongo diot, ba? Ordu bete baino gehiago daramat hemen bueltaka aparkamendu bila, ta alperrik! Azkenengo batzarrera ere ez nintzen joan. Aurretik zerbait prestatzeko lehentxoago joan nahi izan dut gaur gainera. Oraingo hasiko ziren... Hau da ezinaren ezina! Joan ba noa, ibili ba nabil, baina ez dakit nora noan joan eta zertarako nabilen ibili. Kotxea kotxearen gainean kale guztietan, aparkamenduak ahoraino beterik... Ea hortxe dagoen lekutxoren bat... Kaka! Andoni bera ikusi nahi nuke nik hemen, Andoni bera! Epe! Kontuz, txo! Inor jo barik! Zeure bidetik eta zuzen! Jo egiten nau horrek apur bategatik. Neu zuhur egon ez banintz, astakirten horrek... Ez batak ez besteak ez genuen min handirik egingo egin. Baina nahastea bai gero, horixe bai. Pentsatuz ere dardar jartzen naiz. Bai, hara ta hona, seguroa dela ta ez dela... Zu, parkatu..., zer pasatzen da gaur, ba...? Barzelonaren kontra? A, Madrilen kontra, horixe bai,

hainbeste kotxe bestela... Zorioneko fulbola! Bai, joan naiz hara ere, baina ez dago lekurik. Zuontzat ere kaltegarri izango da, baina zuok taxistok ez duzue aparkamendurik behar. Agur, bai. Et! Kamioitzar hau nora doa baina orain? Sakatu, sakatu gehiago! Bota kea! Egin burrunbotsa! Kutsadura egongo ez da, ba! Hainbeste kotxe ta kamioi, ta trolebus, ta autobus, ta mikrobus arrapaladan... Ene! Maite ta Mikel doaz hor. Epa! Maite! iMikel! Agur, tokaio! Ez dira konturatu. Ni baino hobeto doaz oinez. Partidura al doaz... ? Zigarroak ere ia amaitu zaizkit. Gasolina ere bai laster. Baina zer pasatzen da orain guztiok gelditzeko kalearen erdian? Istripuren bat? Agur, Kontxi! Hementxe, ba. Geldi egon behar. Nonbaiten aparkatu nahirik nabil baina..., ezina ba dakizu zer den? Ekina okerra, baina ezina okerrago. Bai? Egongo dela han uste duzu? Berehalaxe joango naiz, inondik ahal badut behinik behin. Hasi dira martxan, bai. Ba goaz aurretantz. Agur, Kontxi! Zeure partez. Zure aita eta ama ere ondo, ez? Tira, ba! Ikusi arte! Orain udaberri inguruan gazteago ta ederrago ematen dute neskek. Kontxik bai behintzat. Irribarre ere samurkiago egiten dizute... Ea, ba, atzera edo aurrera, andretxo edo neskazahartxo, kalearen erditik txakurtxo lumazto horre-

kin zoazelarik mutilzahartxo honen kotxearen azpian kromotu ez zaitezten. Semaforoak kaltegarri baino ez dira batzutan. Aurrerabidea delakotan, atzerabidea. Ai, Mikel, Mikel, gizajo hori, zer zela ta hasi ote hintzen hi txofertzan? Gizona gizajo bat duk, baina hi orain gizajo t'erdi... Noiz zabaldu ote dute denda hori hemen? Lehen bar bat zegoen hor. *Arnariak* jarri diote izena. Zer esan nahi ote du? *Arnariak*... Ea irratiak zer dion: «...zuekin, ba, orain Zirimiri *Iratzarri nahi nuke* abesten.

Uda bihotzeko eguzki bero,
zemento grisezko bloke zapalkor,
gas pozoitsuaren ke laino mozkor,
sorgin haizearen hauts dantza ero,

motor durrunda..., ta zu egunero
infernu gris hortan, egunero hor,
arima gridun lur pusketa lehor,
zure jaunen robot, baloi, numero...»

Hementxe egongo da lekuren bat aparkatzeko... Egon da. Ni baino bizkorragoa izan da hori. Bi behatz gurutzatu ta aparkalekua behingoan topatzen dela

esaten dute espiritistek. Ez zait ezer kostatzen aproba hori egitea. Oraintxe dut erarik onena hori egia den ala ez ikusteko. Honela, batera ta bestera gasolina gastatzen ibiltzekotan, etxera joatea da egokiena, ta kito. Merke dago egon ere gasolina ta! Ipurdiko mina eginda ere ba nago.

«Iratzarri nahi nuke barnean
lotan daramazun gizon poeta,
gizon aitzindari eta profeta,
izankizunaren ezerezean
zuregan dagoen gizon euskaldun,
iratzarri zeu ta zeure zeutasun.

Eta orain, berriz ere, irrati entzuleok, fulboleko partidua nola... » Kotxea saldu ta bakea! Zorabiatu rik nagoela dirudi. Espiristek esan gauza asko esaten dituzte, baina..., noan etxera... E!! Zu!! Kontuz, gizon!! Ez al duzu ezer ikusten, babalasto horrek? Zu...!! Ai! Ene! Oraintxe bai egin dut egitekoa. Hauxe baino besterik ez zait falta izan. Aparkatuko duk, bai, oraingoan, Mikel! Kalearen erdi erdian aparkatu ere. Baina zeri begira egon da kokolo hori, ba? Kalearen erditik joan ez balitz, ez nuen joko. Bera etorri da txar-

to, bera sartu da burpil artera. Hil egin ote dut? Ai ene bada ta ni! Hau da mundua. Jendea garrasika ari da. Ito egingo naute, jan... Barka iezadazue, baina ikusi duzue guztiok zer gertatu den. Errua nik zergatik? Frenatu dut. Baietz, ba! Ez dut uste errurik izan dudanik. Bai, ez dizut ukatzen txofer ona izango zara, baina nire lekuan egon bazina, zu ere... Berau sartu zait burpilpetara, gizajo hau... Mediku bat, bai. Hilda ez dago ezta? Konorterik gabe? Nor da izan, ba? *Katu...*? A, ezizen bat. Mozkortia edo ez mozkortia, berdin da. Zer egingo nuen, ba? Ta zeuk, zeuk zer egingo zenuen honelako kasu batean? Neure bidetik joan naiz ni... Medikua zara? Eraman dezagun, bai, horra albora, hemen kalearen erdian gaizki baitago. Bozina hotsak ere ez du azkenik izango osterantzean. Hartu ez du golpe handirik hartu. Ez. Hau da jendetza bildu dena gure inguruan! Arnasarik hartzen ere ez diote utziko Katu edo dena delako honi. Plastada batzuk ematen dizkio medikuak masailetan. Amoniako? Amoniako nork hemen? Alkohola edo paitarra edo horrelako zerbait ere berdin dela dio medikuak. Koinaka dut nik botila bat kotxean. Etxean gelditu banintz, ez zitzaidan honelakorik gertatuko. Orain ez batzarrerik, ez..., ta gainera istripu hau dela ta etorriko zitzaizkidan

buruhausteak. Zuri zuri eginda dago Katu. Ba al du inork basorik? Plastikozkoa? Berdin dela dio medikuak. Koinaka hara bota ta medikuari ematen diot. Sudurpean jartzen dio Katuri. Ni izan naizela zapaltzaila jakitean, geroago ta garrasi handiagoak egiten dizkit jendeak... Astiro astiro begiak ireki ditu Katuk. Bueno! Ez dut uste gauza handirik izan denik. Konortatu dela dirudi. Bere sudurpean duen basotxoari eusten dagoen madikuari begi eskalez begiratu ta ba diotso: «Beheratxoago, mesedez!».

Hiri berriko utopia garratzez

maitemaiteizandutnirehiria
etanirehirikobizitzaberria
bainamineznaukatrikuarriak
trikuarritzarberriitsusiak
hirikodolmenarenkuadratura
nirebegitagogoarenkexadura
hutsunegabekohirikodolmena
gogoarenkexadurarenitomena
hirikodolmenitsudesgizatua
gorputzbizidunrobotenlekua
maitemaiteizandutnirehiria
etanirehirikobizitzaberria
bainamineznaukatrikuarriak
trikuarritzarberriitsusiak

Deituren utopiaren minduran

Adelmo Torrijos Castaños eta Socorro Martinez Triana-ri. Zuoi, euskal idazle jator ta nire adiskide kuttun zareten senar-emazte abertzaleoi, zuoi eskaintzen dizuet barregarrikeria mingarri hau, zuoi, paradoxaren barneko bultzadaz eta zuen errealitate emankor eta pozgarriaren oroitzapenez, euskal deituren harrokeria hutsezko ameskerietan bizi direnei Ignacio Zazalejos Cordero euskalduna Aitor Gerricaechevarria Gabicagogeascoa erdalduna baino gogokoago dudala behin eta berriz Euskal Herriaren onerako ta iraupenerako aitortuz.

Gaua zen. Udaberriko gaua. Itxaropenezko gau ilun baketsua. Eta gauaro ta lotaro ona isiltasunean.

Bilbo lotan zegoen ilunaren eta isiltasunaren altzo mazalean.

Hareatza aldetik sartzen zen haize epel eta gozoak laztandu egiten zituen, noizean behin, Ikurrina kaleko argi zuri, gorri ta berde banakak, eta irribarrezko balet liluragarri bat egiten zuten argiok laztanaren ezti ta bozkariotan.

Ignacio Zarzales-en etxebizitzako egongelaren aurreko aldean zeuden hiru argik ispilutu egiten zuten haren leihoa ta dantza koloretsuz apaindu.

Egongelan zegoen Ignacio. Ta, Bilboren antzera, lotan zegoen butaka apatz baten erdian erdi etzanda, berrogei ta hamabost urteren eta larogei ta bederatzi kiloren astuntasuna arindu nahirik edo. Gainera, Aberasturi Anaiak lantegiko bulegoan egun guztian lan egin ondoren, oso nekaturik aurkitzen zen.

Lotan eta zurrungaka, bere emaztearen ondoan eta telebistaren aurrean zegoen. Telebistaren goienean ikusten zen gaztetako Ignaciok barre egiten zion argazkitik etengabe. Telebistako lokutoreak ere zerbait esaten zion, baina ez zion jaramonik egiten Ignaciok. Lotan zegoen eta sudur luzangaren puntan noiz eroriko zituen betaurreko beltzisketan ere telebistako pantaila bi ikusten ziren dixdixka.

Ametsetan ari zen. Landa bateko sasiarte baten ondoan beeka zebilen bildots eder saltokari polit bat harrapatzen. Baina, halakoren batean, zazpi hortz luzedun otso ilezto bat agertu zaio ondoan, otso beltz ikaragarri bat, ta beldurtu egin da, ta dardarka hasi, ta laprast egin..., ta betaurrekoek ere laprast egin zuten

ta paparretik behera izter artetik alfonbra gainera erori ziren, ta itzartu egin zen berehalaxe Ignacio.

-Ba zara, gero, zu ere bat! Egunen batean puskatu egingo dituzu, ta betaurrekorik gabe ibili beharko duzu orduan -emazteak erdi haserrez.

-Puskatu otsoa..., laprast..., puskatu zer? -Ignaciok, erdi lotan oraindik.

-Zer otso ta otso ondoko! Betaurrekoak puskatu, betaurrekoak. Lo zaude oraindik, kokolo handi hori ta.

-Egunen batean puskatuko dira, bai, ziur. Baina oraingoz osorik daude. Ikusten dituzu? -ironia pizka batez, betaurrekoak behetik gora jaso ta berriro ere sudur gainean ipintzen zituen bitartean.

-Hor lotan egon gabe ohera ezin zara joan, ohera, eta han lasai lo egin! Entzun duzu? -zutitu ta eskuetan izan zuen aldizkaria telebistaren gainean uzten zuen bitartean.

-Nekane ta Koldo joan dira ala?

-Jesus! Ordu erdi ere ba da joan direla. Garbiñe joan ta lasterrera joan dira. Barrezka egon zaizkizu zure zurrungak entzuten.

-Inori barre egiteko beti prest...? Basotxo bete esne epel gustora edango nuke, ba, Miren!

-Neuk ere bai, azukre pizkatxo batekin.

-Ta on egingo lidake, gainera.

-Neuri ere bai.

-Baina zergatik dago haserre, ba, gaur, gure etxe-ko erregina bizkor eta liraina, nire potxolatxo, nire...
-ezkerreko masailan samurkiro musu bat eman ez bere emazteari.

-Zaude isilik eta geldi pizka batean, txotxolo hori! Geldi egoteko esan dizut... Ai! Min egiten didazula, gizona! Zoratu egin zara ala?

-Oi, udako, udazkeneko, neguko ta udaberriko poxpolin kantari ta dantzaria!

-Amona izateko laster eta, sasoi oneko lore...

-Zer esan du telebistak?

-Zer esango du, ba? Betikoa: gezurra ugari. Datorren hiletik hasita merkatu egingo direla gasolina ta orioa. Datorren astean hasiko direla Bilboko kutsadura zerk sortzen duen aztertzen. Beste hogeitau berru euskaldun izango direla bilbotar guztiak. Emakumeen zereginik behinenak amatza, emetza, mojatza ta neskametza izan direla orain arte; baina orain...

-Ez al du ezer esan izen-abizenen aldaketari buruz?

-Ez. Baietz esan duzu zuk, baina...

-Oraindik esango du.

-Ez dakit, ba.

-Ikusiko duzu.

-Hamaikak jota daude. Eta...

-*Azkenengo berriak* falta da oraindik. Gaur iragarriko dutela esan dit Josebak, eta honelako gauzak ondo ere ondo jakiten ditu.

-Jakin jakingo ditu baina..., ez dugu horrelakorik entzungo. Zurrumurru asko dabil aspaldion. Zurrumurrua ugari, baina egia gutxi. Aldaketarik ere ezetz egon azkenean! Ikusiko duzu. Ignacio Zarzales Cordeiro izango zara zu beti, zoritxarrez. Eta ni Miren Prado Artetxe. Eta gure seme-alabak Koldo Zarzales Prado, Nekane Zarzales Prado...

-Ixi! Oraintxe...

-«... lehendik iragarririk genuenez, teleikusleok, bihartik hasita izen-abizenak aldatzeko eskubide ta era izango duzue nahi duzuenok. Hainbeste denboratan amets liluragarri huts bat izan dena egia biribil bihurtu da. Lehenago egin beharreko gauza izan da. Baina izen eta abizenen zerrenda egokiak egiten denbora asko igaro da, ta horrexegatik izan da atzerakuntza hau. Aldaketak Arana kalean, 31n, Arana kalean, 31n, eta Agirre kalean 1ean, Agirre kalean, 1ean, egingo dira. Identitateko karnetak eta familiako libu-

ruak eraman behar dira; besterik ez. Zorionak, ba, ta ongi etorriak euskal izendegi ta abizendegi ederretara sustrai berrien bila datozten guztiak! Bihar, goizeko hamarretan helduko da gure hirira Monakoko enbajadora berria...»

-Entzun duzu, Miren?

-Bai. Egia da.

-Sinestu ere ezin dut.

-Hau da poza daukadana!

-Gora Euskadi! Aupa, Miren, bihotza! Udaberriko nire tximeleta, udako nire txantxangorria, udazkeneko nire lilia, neguko...

-...nire atso zaharra.

-Gora gu ta gutarrak, emeak eta arrak! Bota bos-tekoa! Eman besarkada bat, musu bat...

-Iratzartu egingo dituzu umeak, gizona!

-Umeak? Nongo umeak?

-Geureak.

-Soldadutza ere eginda dauden umeak? Zure betiko umeak, haurrak, txikitxoak, mutikotxo ta neskato-txoak? «Aita San Migel, Igorretako, zeru altuko loria...».

-Goikoak eta behekoak ere iratzartu egingo dituzu zuk, zoro horrek!

-Ta zer? Aupa!!! «Geurea da ta, geurea da...»

Atera ezazu txanpana!

-Bai, zeretik aterako dut, ez dagoen lekutik!

-Txanpanik ez badago... patxarana. Atera...!

«Geurea da ta, geurea...». Fresnedori deitzera noa. Itzali telebista! Lau, hiru, bi, bat.... zazpi, bat eta lau. Lo egongo da, beharbada. Berandu ere ba da ta. Berdin da. Itzartu egingo dut... Itzarrik dago... Nor da? Fresnedo? A, Julen zara? Aita hor al dago? Bai, telefonan jartzeko esan, mesedez. Eskerrik asko. Aupa, Jabi! Ondo... ? Gu ere bai... Ba dakizu? Zorionak! Gu ere sinestu ezinik egongo gara. Zer? Bai, bai. Ni neu, behintzat, bihar goizean. Lehenengo orduan. Lizardi? Ez dakit, ba. Lizarraga ere... Ez, ez. Ederki! Zorionak berriz ere Fresnedo! Barka iezadazu: Lizardi. Zorionak, Lizardi! Bai, ohitura kontua... Zuri ere berdin, eta emazteari. Bai, bai. Gabon, Jabi! Ondo lo egin, ahal baduzu... Ez dut uste, ez, lo handirik egingo dudarik... Agur, bai, agur. Gabon!

Hego haize epelaren eraginez, Bilboko kutsadurak alde egin zuen kale arterik kale arte itsaso alderantz. Eta arnagiro ezezagunaren alaitasun osasuntsuz

dantzan hasi zen hiriko inurri piloa. Dantzan gizonetzkoak eta andrezkoak, taldeka gurutzatuz autobusen eta trenen geltokietan, semaforoetan, merkatuen sarreretan, ikastetxeetan... Dantzan zaharrak eta gazteak, handiak eta txikiak, kaleetan, enparantzetan, lantegietan, diruetxeetan, dendetan, tabernetan, kafetxeetan... Dantzan kamioiak, barkuak, kotxeak, gruak, tornuak, hormigonerak, burdina, zementoa, janariak, edariak, jantziak, idazteko makinak, boligrafoak, hitzak...

«Euskara,
erdara,
honantza,
harantza,
gora, behera
eskoira, ezkerrera,
larrosa, arantza,
Bilboko lanaren dantza».

Ignacio Zarzales ere dantzan zebilen. Baina ez eguneroko lan nekatsuaren dantzan, ametsez luzaro itxarondako jaiegun handi baten pozezko dantzan baizik.

Asteguna zen izan. Baina besteentzat, gehienentzat. Beretzat ez. Ez horixe! Berak jai hartu zuen eta Arana kalean zegoen bere emaztearekin, besperan harturiko patxaranaren gustotxo gozoa sumatuz oraindik korrokadetan.

Hamar t'erdiak ziren, ta ikaragarrizko jendetza zegoen kolan. Aurrengoetarikoak ziren Ignacio eta Miren. Laster zetorren beren txanda. Laster, bai.

-Zu! Mesedez! Nire izena *Segundo* da. Euskaraz nola izango ote da... ? *Bigarrena*? Hainbati galdetu diot, baina inork ere ez dit erantzun argirik eman -Ignaciori bere aurrean zuen jakintsu itxurako gizontxo lodikote koloregorri batek.

-Izen-abizenen zerrenda luzeak egin omen dituzte. Laster erantzungo dizue hor barruan. Ni ere zure antzera...

-Eta *Secundino*...? -atzekaldean zegoen gizon argal luzanga batek.

-*Secundino*...? Ba, ez dakit. Batzuk ba dakizkit, baina denak ez. Ezta hurrik eman ere. Batzuk, izan ere, oso errazak dira. Beste batzuk, ordea...

-*Bigarrentxoa* edo *Bigarrentxo* edo *Bigarreño* edo horrelakoren bat izango da *Secundino*, ziur aski -gizontxo lodikoteak.

-*Urbano Morcillo Gordo* naiz ni. Nola izango ote da euskaraz? Hor batek lehen zera esan dit: *Hiriko Buzkantz Lodi* dela. Horrela al da? *Hiriko* gustatzen zait. Baina *Buzkantz* baino *Odoloste* edo *Odolki* nahiago nituzke -Ignacioren alboan zegoen tripaundi gazte batek.

-Nire izen-abizenak *Simeona Piernavieja Angulo* dira -besteei emandako erantzunak entzun ondoren, elkarrizketan parte hartu nahirik, andre argal beltzarran urduri batek.

-*Simeona* zera izango da: *Baitxizati* -mutil gazte maltzur adarjotzaile batek.

-*Simeona* ala *Simona* da? *Sí meona* bezala *Sí mona* ere... -beste norbaitek.

-*Simeona* da, *Si-me-o-na*. Entzun duzu? -andre argalak.

-*Simeona* ez dakit nola izango den. *Piernavieja* bai: *Bernazahar* -gizontxo lodikoteak.

-Ba liteke -gizon argal luzangaren ondoko atsotxo batek.

-Bai. Hori argi dagoela esango nuke nik ere -Mirenek, irribarre gozo bat atsotxoari eginez.

-Eta *Angulo* euskalduna da. Hau ez duzu aldatue-
nik -gizontxo lodikoteak, sasimaisuen ziurtasun sen-
doz.

-Zer... ? -Simeonak.

-*Angulo* aldatu beharrik ez duzula izango, euskal-
duna baita.

-Euskalduna dela *Angulo*? -Ignaciok, pizka bat
harrituta.

-Bai, jauna! *Angulo* euskalduna da, euskaldun eus-
kalduna -gizontxo lodikoteak bere jakituria guztia
inguruan isuriz eta guztiak aho zabalik utziz.

-A, bai, jakina! -norbaitek.

-Noski! -beste norbaitek.

-Baina *Angulo* ez da, *Hangulo* baino: *Han gu lo*,
hau da, *Allí nosotros durmiendo* -mutil gazte adarjo-
tzaileak.

-Hurrengoa, mesedez! -barrutik. Pozaren pozez,
dardarka sartu ziren barrura Ignacio ta Miren. Eta
hogeita bederatzi leihatilaren aurrean aurkitu ziren.

Leihatila bakoitzean alfabetoko letra bat zegoen.

Nora ezean gelditu ziren Ignacio ta Miren. Atezain
bat hurbiltzen zaie, berehalaxe.

-Nor zara zu?

-Zer?

-Nola duzun izena?

-A, bai. *Ignacio Zarzales Cordero* naiz.

-Haraxe joan behar duzue orduan: Z leihatilara.

-Mila esker!

Esan ta egin, Z leihatilara joaten dira, ta beste senar-emazte gazte batzuren atzean jarri, isil-isilik.

Z leihatilako gizona haserrekorra omen zen, antza. Eztabaidaka ta garrasika ari zen senar-emazte gazteokin. Emaztearen abizen bat zela ta ez zela sortu omen zen, zirudienez, eztabaida.

-...bai, bai, ba dakit. Baina hori ez da horrela. Zuk *Gozoa* dela diozu *Rico*, baina hemen *Aberatsa* jartzen du, ta ofizialki onarturik ez dagoen abizenik ezin dugu jarri. Ulertzen duzu...?

-Ulertu..., ulertu egiten dut. Baina zer dela ta ez dute *Gozoa* onartu, ba?

-Hori, andratxoa, nik ez dakit.

-Ba, gizontxoa, jakin behar zenuke.

-Niri izen-abizenen zerrenda bat eman didate, zerrenda bat bakarrik, hauxe, ta zerrenda honi dago-kionez jarri behar ditut izen...

-Zerrenda hori nork egin du?

-Nork egin duen...? Egia esateko, ez dakit.

-Ez dakizula?

-Ni zerbitzari bat baino besterik ez naiz. Baina, dena dela, zu ta ni baino jakitunagoak atonduko zute-la uste dut, ez?

-Jakitun argiak!!

-Argiak edo ilunak, zoaz heurengana. Galdetu. Ta gero etorri, nahi baldin baduzu. Hemen alperrik ari zara eztabaidaka. Hemen ezin dugu, inola ere, hori erabaki, ta ezin egon naiteke ni ordu betean bakoitzarekin...

-Ordu betean? Urteetan egon gara gu itxaroten. Zer uste zenuen zuk, ba? Eta hainbeste denboratan itxaroten egon ondoren, ba zatoz hona poz-pozik eta... kaka!, horixe! Lehen baino txarrago bialtzen zaituzte porrakailo babalasto hauek. Baina hau ez da honela geldituko. Ez horixe! Joan behar den lekura joan eta...

-Barka iezadazu, baina... hurrengoa, mesedez!

-Zer barka ta marka! Itxaron, geuk ere orain arte itxaron dugu ta! Non bizi dira lehen aipatu dituzun jakitunok?

-Euskaltzaindian galdetu!

-Non dago hori, ba?

-Erribera kalean, 6an.

-Oraintxe noa bertara. Zuzen. Entzungo dituzte entzutekoak laster. Bai horixe! Entzungo dituzte, bai,

horixe bai. Goazen, Patxi, hemen, kokolo ahozabal honekin, ez bai dago zereginik. Goazen, ea Euskal-tzaindian lortzen dugun hemen lortu ezin izan duguna. Agur! Laster arte!

Ignacio ta Miren beldurkilik hurreratu ziren leihatilara. Beldurkilik eta bildotsak baino otzanago ta apalago, karnetak eta familiako liburua eskuetan zituztelarik. Ezkerreko poltsikotik *Kebedar* paketea atera ta arineketan eta dardarka zigarro bat eskaini zion Ignaciok leihatilako gizonari.

-Egunon!

-Baina zuei ere.

-Ez, ez. Eskerrik asko. Ba daukat. *Kebedar* gogorregia da niretzat. *Atsegin* erretzen dut.

-Bai, guk ere bai. Baina gaur ez dut erosi, ba. Ez zegoen estankoan. Bestelan...

-Nola duzu izena?

-*Ignacio*. *Ignacio* naiz.

-Ba, begira: Zaharrenetariko ta jatorrenetariko izena *Eneko* duzu. Edo, bestelan, *Eneko*-tik eratorria: *Iñigo*. Gure herrian asko erabiliak izan diren Inazio edo Iñaxio ere hemen dituzu, nahi baldin badituzu. Ta, azkenez: *Iñaki*.

-Bai. Horixe. Iñaki aukerutzen dut. Politena ta eza-gunena ere horixe da, nire ustez. Erabiliena ere bai, beharbada. Ez? Ba dakizu, honetan batzuk...

-Zein da zure lehenengo abizena.

-Zarzales.

-Zarcillo..., Zarza..., Zarzalejos... eta Zarzales.

Hemen dago. Hara: *Lahardi, Lahardoi, Lahardui, Laharra, Laharreta, Lahartza* eta abar dituzu, alde bate-tik. Beste alde batetik, *Sasiaga, Sasidi, Sasidoi, Sasi-dur, Sasieta, Sasitza* eta abar. Eta gainera *Saparron-do, Zazkardi...*

-Nahikoa da, nahiko. Aukeratu dut.

-Zein?

-*Sasidi*.

-Ederki. *Iñaki Sasidi* orduan.

-Bai.

-Bigarren abizena, mesedez!

-*Cordero*.

-*Cordero, Cordero, Cordero....* bai, hemen dago. *Ahariko* duzu bat, *Arkazte* beste bat, *Arkume* ere bai, eta *Artxo, Axuri, Bekereke, Bildots...*

-*Arkazte* ala *Axuri* hartuko dut, Miren?

-Zeuk nahi duzuna. Biak dira politikak. Baina nik neuk, bietatik bat hartzekotan, *Arkazte* hartuko nuke.

Iñaki Sasidi Axuri... i gehiegi multzoan. Iñaki Sasidi Arkazte egokiago dator belarrirako.

-Bai. Egia da. Ez naiz konturatu. *Arkazte* hartuko dut, ba, ta kito.

-*Arkazte* orduan?

-Bai, *Arkazte*.

-Izenpetu ezazu horri hau, faborez. Baina kontuz, gero!

-Zergatik, jauna?

-Izena ta abizenak oker jarri ez ditzazun. *Iñaki Sasidi* izenpetu behar duzu beti hemendik aurrerantz.

-Bai, bai. Ba dakit. Eskerrik asko.

-Emazteak ere aldatu nahi al ditu izen-abizenak?

-Bai. Baina lehenengo abizena bakarrik. Ni *Miren Prado Artetxe* naiz, eta *Prado* bakarrik aldatu nahi nuke. Ba dakizu: seme-alaben onerako da. Izan ere *Zarzales Prado* izan dira orain arte, ta nirea aldatu ezik *Sasidi Prado* izango dira, ta egitekotan ondo egin behar direla gauzak eta, aldatu nahi nuke, aldatu ahal bada, behintzat. Zein ipini ere pentsaturik daukat, ez da hain egokia izango, beharbada, baina... *Landa* da nik pentsaturik daukadana, *Prado*-ren ordeiz *Landa*. Jatorra ote da? Ba dakizu: guk jatorra dela uste izan

arren, huts ere sarritan egiten dugu, eta honelako gauzetan batez ere. Gure Mari Karmenek...

-Ondo dago. Egokia da, bai, *Prado*. Lehengo andre sorgin gogaituak baino hobeto aukeratu duzu zuk.

-Balio du orduan?

-Balioko ez du, ba! Oso ondo dago. Eta polita da gainera.

-Eskerrik asko. Asko poztutzen naiz. Batek ez du zer egin ere jakiten holako orduetan eta...

-Izenpetu, faborez. Hementxe.

-Bai. Oraintxe.

-Beste zerbait ere egin behar dugu? Nire emaztearena...

-Ez, ez. Egitekoa eginda dago.

-Zenbat da biona?

-Euskadiko Agintaritzaren zerbitzu bat da hau.

Agur! Ongi izan!

-Eskerrik asko!

-Mila esker!

-Ez da ezergatik. Gu horretarako gaude hemen.

Iñakik eta Mirenek Arana kaletik *Bilboberry* parke-rantz jo zutenean, eguzki gazte, indartsu ta irribarretsuz jantzirik zegoen Bilbo. Eta parkea kolore liluragarri-rriz.

Parkeko lorategietan mila abesti gozo kantatzen zituzten hango txori alaiek, argitasun eta epeltasunaren atseginetan.

Abeslari ta ameslari, hor doaz, bozkarioaren beteari eutsi ezinik, Iñaki ta Miren ere parkean zehar. Hor doaz eskonberriak bezala, zorientasun udaberri-tsuz, bihozkadaka, besarka, musuka...

-Sinestu ere ezin dut egia denik. Hau da poza daukadana! Zuk ez, Miren?

-Nola ez, ba? Ezkondu ginenean ere pozik egon nintzen, baina gaur ere... Ene! Ez al da gure medikua, Don Julian, han doana?

-Non...? A, bai. Bera da. Berbera. Hori ere orain Don Julian Perales Monteagudo da baina, laster... Julen Madarieta Mendizorrotza jauna izango da.

-Ziur.

Utopiaren utopian

Lainoetan jaio omen zen Aingeru Hegazti. Lainoetan zehar azkar zihoan abioi baten sabelean. Eta abioian bertan egin omen zituen lehenbiziko ametsetak ere: Abiadorea zen, Sondikako aireportutik mundu guztiko eta ilargiko aireportuetara joaten zen abiadore ospatsua. Abiadorea, astronauta, kosmonauta...

Gurasoek jostailu denda bat zuten, ta han egoten zen Aingeru ere haiei laguntzen. Baina abiadore izan nahi zuen, abiadore. Eta esan ta esan, hegazkintzako ikasketak egitera bialdu zuten azkenean bere gurasoek.

Abioien burrundada ta abiada zituelarik beti buruan, paperezko abioitxoak egiten hasi zen klaseetan. Eta paperezko abioitxoak egiten eman zituen klaserik gehienak. Eta paperezko abioitxoen abiadore egin zen.

Gaur Sondikako aireportuko dendatxo batean dago paperezko ta plastikozko abioitxoak saltzen.

Iturri bat, harri bat, zuhaitz bat

*«Es cosa olvidada por sabida
que un árbol, una piedra y una fuente
pueden ser el edén de nuestra vida».*

(Ramón de Campoamor)

Niretzat politena, ederrena ta maiteena izan zen. Eta ba da orain ere. Eta beti izango da. Nola ez, ba? Hantxe jaio bai nintzen, hantxe hazi ta hezi bai ninduten, hantxe egin bai nintzen gizandre, baserrietako lurraren musikazko arnasa zaharraren haizetan, hirietako zementoaren zaratazko arnasa berriaren hautsetan. Ta, jakina: non elikatu, hantxe bertakotu.

Ez. Ez zen beste munduko gauzarik izan Arbasoeta, nire txoko kuttuna. Iturri bat, harri bat eta zuhaitz bat. Horixe izan zen nire ondasun guztia. Besterik ez.

Nahi ere ez nuen besterik. Zertarako? Gainezka bai nengoen bizipozez nire paradisuari, gizandre adiskidez inguraturik. Nire iturriño xarmangarriaren ondorian, harri zabalean eseririk, zuhaitz hostotsuaren geriz-

petan, hamaika egun gogoangarri eman genituen elkarrizketa goxoan, lanean, jolasean...!

Egun batean, gogoratu ere nahi ez dudan egun izugarri batean, gizandre arrotz ezezagun batzuk etorri zitzaizkigun Arbasoetara, zezen larruz jantzirik eta hagineta raino harmaturik.

Lehenengotan, lagun bezala agertu ziren. Eta laguntzat hartu nituen. Eta lagun egin ginen... Baina, ahaztu ere ezin dudan beste egun izugarri batean, heurena zela Arbasoeta esan zidaten, esan ziguten. Heurena zela...? Baina nola izan zitekeen heurena, betidanik neurea, neure neurea izanik?

Eztabaidaka hasi ginen. Arrazoi bidez, baina garrasika. Arrazoiaren indarrez, baina irainka. Gero, indarraren arrazoiz, burruka. Burruka bizitan. Gorrotozko ta odolezko burruka bizitan...

Asko ere asko izan ziren haiek eta, indar handia ere handia zuten eta, lagun asko ere asko zituzten eta, fusil eta kainoi eta abioi eta bonba asko ere asko zituzten eta.... gu lau katu baino ez ginen eta, esku hutsik geunden eta..., galdu egin genuen azkenean. Eta indarraren arrazoiz irabazi dutenek arrazoia izaten dutenez gero, eta galdu dutenen arrazoiaren indarrak ezertarako balio izaten ez duenez gero, Arbasoeta

berentzat hartu zuten gizandre zapaltzaileok, lapurtu egin zidaten gogorkeriaz.

Betiko lotan zeuden gizandre adiskideen oroitzapen mailukariz negar iturri bihurtu zitzaizkidan begiak menpekeriaren itzal larritan... Baina, urteak joan eta urteak etorri, denboraren joate etengabeak dena baretzen du ta, haserreak eta amorruek leunduz, arinduz, gozatuz zihoazen. Eta, Urriko hegoaizearen itxaropen epelaren bultzadaz, apalkiro ta bigunkiro, Arbasoetako sasiagintariongana hurreratu nintzen nire garbitasunekin, nire eskubideekin, nire gizandretasunarekin, eta neurea zela betidanik Arbasoeta eta neuri emateko eskatu nien begirunez behin eta berriz. Hala ere, esanak esan ta eginak egin, alperrik izan zen. Bozketa jator baten itxurazko zerbait egin zuten Arbasoetaren jabetza erabakitzeke. Baina asko ere asko izan ziren eta...

Orduan, nire Arbasoetaren ondotik nora ezean nindoalarik, eguzkia, eguneroko lanaren izerditan, lainopetan negartu zen. Haize hozkirrian otoitz larri ta sakonen murmurioa entzun zen. Trumoian metraileta hotsaren garrasi odoldua. Ni, gizandre gaixo hau, ipuin garratz hau idazten hasi nintzen bakarrizketako marmarrean: «Arbasoeta horiek darabilte, baina neu-

rea da. Erabili horiek darabilte, baina neurea da. Arba-
soeta neurea da. Neure neurea».

ETA...

...besterik ez. Horixe izan zen dena: Herriak herri izan nahi zuela. Besterik ez. Horixe da dena: Herriak herri izan nahi duela. Bere izatea izanez zaindu ta endakatzen ez den herria herri izaten baita beti.

Herriak bera izan nahi zuen, izan nahi du, bera, bere betiko herritasun oso betean. Bera izan berean.

Erlearen antzera, askatasunez bizi nahi izan zuen, bizi nahi izan du, bizi nahi du, mendi tarteko haize garbitan lorerik lore hegan joan, eztia egin, jolastu... Baina ez zioten, ez diote, herri izaten uzten. Nork? Betikoek, hauzokoek.

Arranoak indarkeriaz bere hatzaparpetan duen erlea bezala zegoen, dago, herria, estu ta larri, arnasoska, garraisika, ito aginean, bere arrazoi osoa negarez eta zotinka adieraziz. Baina ez zioten, ez diote, jaramonik egiten. Eta eztenkadaka hasi zen, ari da...

... eta arrazoiaren indar zuzena
indarraren arrazoi makurrez
okertu zutelako, dutelako,
eta arrazoiaren indar mailukaria

indarraren arrazoi mutuz
isildu zutelako, dutelako,
eta arrazoiaren indar distiratsua
indarraren arrazoi beltzez
ilundu zutelako, dutelako,
eta arrazoiaren indar bizia
indarraren arrazoi hilgarriz
hil zutelako, dutelako,
indarraren arrazoi desgizatua
amorru leherkorrez karrikan zehar,
arrazoiaren indar deuseztatuaren
hilobiko fenixaren odol hautsetan.

Txantxangorria bezala

Gure
etxe
osteko
sasiarte
luze
harro
lakarrean
dagoen
txantxangorria
bezala
ari
naiz
kukuaren
begirapen
zorrotzaren
oinazez
kantuka
txantxangorria
bezala
hasperenen
txioa

haizeratzen

haizetan

datozen

lehen

urri

kezkatsu

negartiaren

oihartzun

ahulen

laztanez

orain

larriaren

adar

mehetan

zintzilik

kukuaren

arrautzakeriaren

menpean

haren

eta

nire

arrautzak

zaintzen

berotzen

txitatzen
lehenaren
arrautzetatik
sorturiko
orainaren
arrautzetan
izankizun
dagoen
kukurik
gabeko
geroaren
arrautzasun
berriaren
etengabeko
itxaropenez.

Munduko poemarik onena

Gazterik hasi zen. Ametsez beterik eta gogotsu hasi ere. Poema bat egin behar zuela ta hasi zen. Munduko poemarik onena euskaraz! Munduko poemarik onena Euskal Herrian! Harrigarria ta pozgarria benetan! Asmatzeko ere horrelakorik!

Homero, Virgilio, Dante, Camoens, Orixe ta parnasoko gainerako guztiak ez ziren ezer izango berak egingo zuen poemaren parean. Ez horixe! Bere poema izango zen onena, miragarriena, hilezkorrena.

Horretarako, behar beharrezkoa zen, lehenengo ta behin, planifikapen zuzen bat. Noski.

Zein izen jarri poemari? Zein gai aukeratu? Zein egitura erabili? Zein adierazpide...?

Izena, jakina, izena lehenbizi. *Iliada* edo *Eneida* edo *Os Lusíadas* bezalakoxe izen egoki bat. Ozentasuna duen izena. Eta nabarmen samarra, baina ez arrarogia. Izen iradokorra, lilurakorra eta ulerkorra. Baina zein? *Euzkadi*? Ala *Euskadi*? Ez, ez bata ez bestea, ortografia dela ta eztabaida sortuko bai litzateke. Politika kutsua du gainera. *Euskalerrria*? Ala *Euskal Herria*? Egokia da izan izen hau. Baina ez. Izen horri buruz ere,

ortografia dela ta ez dela... Ez, izen egokiago bat asmatu behar dut. *Euskaldunak?* Orixek erabilia da bere poeman. *Euskalduneria?* Arruntegia litzateke. Gainera *euskaldun eria* edo *euskaldun erhia* uler daiteke entzuterakoan. Ez, ez. Inola ere ez hori. Eta *Azkazia* jarriko banu? Baina *azkazia* esaten zaio *arkazia*-ri ere leku batzutan, ta zuhaitz baten izena delakotan egongo litzateke bat baino gehiago. *Endaren hatsa?* Egokia. Baina arkaikoezia ta tronpagarria, *hatsa* usain txarra ere baita. *Iraupen dantzariaren abesti gorria?* Luzezia ta poetikoezia. Orijinala ba da izan, baina ez, ez, hori ere ez. *Gure herritxo maitearen edestia?* Fraile usaina du. Zerak bere poema entzutetsuaren... Ez, ez, itzulpenik ez. Kopiakegarrik ere ez. Egon pizka batean! Egongo da hor, ziur, beste izen egokiagoren bat... Ene! *Izen* ta *izan*-ekin hitz joko bat eginik *Izenaren izana* jarrietz gero zer? Edo *Izenaren izena* bestela. Edo hobeki, beharbada, *Izena ta izana?* Abstraktoegiak dira poemarik onenaren izenburutzat jartzeko. Eta zergatik ez *epopeia* hitza erabili? Ez, ez. Gramatika gogoratzen dit hitz horrek. Garrantzi handia du izenak eta ondo pentsatu ondoren jarri behar da. Hain zuzen ere...

Gazterik hasi zen munduko poemarik ederrena
asmatzen, poemarik ederrenaren izena asmatzen,
izena asmatzen, izena asmatzen...

Zaharrik hil zen gizajoa! Zaharrik hil zen lehenen-
go ahapaldia ere egin gabe.

Utopiaren zapalgailuz

Alde egin dut, alde,
mundu guztiko gizonen arteko
beste gerrate izugarri baten presentimenduz.
Alde egin dut, alde,
utopiaren zapalgailuz,
eta Mariren,
basajaunen,
iratxoan,
lamien
eta sorginen
ipuinetako irudi bidez
Euskal Herri zaharrera heldu naiz.
Greziaren pentsamendua,
Erromaren erakuntza
ta Konstantinoren Eliza
zapaldu ondoren heldu naiz.
Zibilizazio teknikoaren
jabe ta jopu den
Okzidenteko
indibidualismoa,
dualismoa,

arrazionalismoa,
kontzeptualismoa,
kapitalismoa,
kolonialismoa,
materialismoa,
kontsumismoa
zapaldu ondoren heldu naiz.
Ameriketako indioen genozidioa,
Afrikako beltzen salerosketa,
Gernikako hilketa
ta nire bihotzean horzkari ditudan
beste mila ekintza ezgizakor
oihuka salatu
ta diruaren,
harmen,
aginpidearen,
kutsaduraren,
drogaren,
zementoaren
ta publizitatearen
deabruzko liturgia madarikatu hiltzailea
zapaldu ondoren heldu naiz.
Okzidentek lau mendetan
apurtu ta aldrebestu duen mundua

zapaldu ondoren heldu naiz.

Eta lehenagoko

israeldarrak,

indioak,

hinduak,

arabeak,

txinoak,

bantuak...,

aurkitu ditut

euskaldun zaharrekin

izadiaren sinfonia koloretsua

entzuten,

dantzatzen,

birsortzen.

Eta geroko mundu berria

lehenean ikusi dut

ernetzen,

hazten,

loratzen,

gizagintzaren

ahaleginaren

bozkariotan.

Euskal literaturaren utopian

Kaiolan dagoen txoriño bat da gure literatura.

Ken hadi nire ondotik, ezkortasun madarikatua!

Gure Herria bezala, bere izate osoan bera izan nahirik kaiolan dagoen txori destxoritua da gure literatura.

Beste txori askoren antzera, askatasunezko haize gozotan bizi nahi luke kantari, txoririk ederrena izan, udaberriro kabia epeletan txori kume berriak sortu... Baina kaiolan dagoen kurloi bat da.

Ken hadi nire ondotik, ezkortasun zital madarikatu hori!

Urretxindor, kanario edo kardantxilo izan nahi lukeen kurloi zabarra da gure literatura, mudaldi bakoitzean gaztetzen eta berritzen den kurloi zahar betikoa... Betikoa? Behin eta berriz bere hautsetatik pizten den fenixa? Betiko fenixa?

Suntsi hadi, ezkortasun zital higuingarri madarikatu hori!

Etxepareren egunsentiko utopian sortu zen gure literatura.

*Aintzinako mende hilen ezina
ezerezaren huts hotzean ilun,
odolgorri baten iraupen grina
Eiheralarreko herrian itun.*

*Iraupen grinaren ahalegina
etorriaren bultz berrian haurdun,
leben emaitzaren dei irrintzina
egunsentiko poz argitan txukun.*

*Dei irrintzinaren muin ozendura
eztizko ziztadaz zazpi haizetan,
sormenaren barne eragindura*

*erdiminez hegats urdurietan,
eta munduz mundu dantzan plazetan
gure Euskal Herriko literatura.*

Lizardiren udaberriko utopian birjaio zen gure euskal fenix ttipia, fenix harrigarri ta zoragarria. Sabel emankorraren erdimin kantuz birjaio zen, kale hizkuntzaren gurari biziz, maiteminduen etorri, lore ta ametssez,

*«Ez adi beldur, nere Maiteder;
baserriz landa nai aunat ager-
arazi, bazterrik bazter,
arroki; ezpaitun ezer
lurbiran ederrik i bezain eder!»*

Hau kantuaren lilura eroa utopiaren balet xarman-
garrian! Oroitzapenezko lorategiak unibertsitatera
narama utopiaren zoroan. Eta

*Unibertsitate zaharreko zemento erdaldundua
arrakalatu egin da gazteria berriaren garraisiz
kutsadura grisaren barne eztanda irakinean.*

*Lur zapalduaren hasperen gorria,
lehenaren izerdiz bustiriko lurraren hasperen itoa,
baserritarren lotsa ta beldurrez isilduriko lurraren
[hasperen mutua,
lur euskaldun emankorraren hasperen hila...,
harrigarriro berpiztu da
arrakalen arnasaz
zemento gogor lakarra leher nahirik.*

*Unibertsitate berriko lur euskaldundua
udaberriko bizi ta edertasunez
nire ametsaren itxaropenezko atseginetan.*

Hau horditasunaren zorabioa baikortasunaren zurrunbiloan! Baikortasunak narama geroaren ikuskitzuzun hegadan. Hau eginaren eginaren ezustezko bozkararioaren gainezkadura! Hau etorriaren iturria! Baikortasunak narama ameslari ta abeslari.

*Neguko mende huts hotzen iraun gogo kaiolatua
printz larrizko hasperenez zetzan ilunaren irakiduran...*

*Unibertsitateko eguzki utopikoaren ahalegin zoliak
urratu egin du kurloi zaharraren udaberriko plazenta,
ta lehenaren txinta zabar itoaren negar izoztua
txorrotxio alaiz lehertu da egunsentiaren sukarrean,
ta erdal unibertsitateen harridura nabarmenez
laino gorri, zuri ta berdetan doa dantzari
euskal urretxindor fenixtuaren kantu koloretsua
geroaren geroa oraingo oparotasunez betikotuz.*